

Свистович С.М.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕСПЕРАНТИСТІВ У МІЖНАРОДНИХ АКЦІЯХ КОМПАРТІЙНИХ ОРГАНІВ У 1920-Х РР.

У статті проаналізовано особливості реалізації більшовицької політики «світової революції» та використання міжнародних зв'язків громадськості підрадянської України на прикладі республіканської секції Спілки есперантистів радянських республік (далі – СЕРР). Визначено основні ідеологічні засади, які обґрунтовували для правлячої партії та її лідерів необхідність продовження процесу поширення пролетарської революції на інші країни Європи та місце в цьому процесі міжнародних громадських організацій. Окремо встановлені основні напрями та способи залучення до підривної революційної роботи за кордоном учасників українського руху есперантистів.

Ключові слова: Українська секція спілки есперантистів, громадська організація, есперантисти, більшовицька ідея.

Постановка проблеми. Здобуття Україною незалежності та зростання усвідомленої необхідності розвитку громадських організацій як інституційного вияву громадянського суспільства об'єктивно зумовлює зацікавлення попереднім досвідом функціонування подібних об'єднань у минулому нашої країни. Досвід утилітарного використання громадських організацій із метою реалізації вузькопартійних завдань більшовицьким режимом цінний із погляду унеможливлення подібних дій у майбутньому, вироблення в суспільстві своєрідного імунітету.

Постановка завдання. З огляду на актуальність питання взаємин держави й інститутів громадянського суспільства важливим на сучасному етапі є дослідження взаємин компартійних органів і української секції Спілки есперантистів радянських республік (далі – СЕРР) на початку 1920-х рр., а також використання владою потенціалу українського есперантського руху для поширення в країнах Європи ідей «світової пролетарської революції» та підтримки ліворадикальних партій і рухів. Варто зазначити, що окреслене питання висвітлене вкрай побіжно, тенденційно (у зв'язку із панівною в радянській історіографії ідеєю пролетарського інтернаціоналізму та компартійно-радянського месіанства).

Виклад основного матеріалу дослідження. За умови протистояння із західним капіталістичним світом більшовицький режим прагнув

до використання в контексті реалізації власних як стратегічних, так і тактичних завдань усіх можливих засобів. Серед них важливе місце відводилося зовнішнім контактам громадських об'єднань, використання яких давало змогу камуфлювати комуністичну ідеологічну експансію, створюючи водночас міф про громадську ініціативу як основу міжнародної діяльності організацій. Діяльність жорстко регламентувалася, контролювалася й координувалася Комінтерном, ВКП(б) й КП(б)У, українськими секціями міжнародних організацій і місцевими організаціями, побудованими за аналогією до всесоюзних. Загальною метою всіх організацій був потужний ідеологічний пресинг і участь у кампаніях солідарності із закордонним лівим рухом. Кожна організація мала й свої специфічні завдання. Так, на представництва українських профспілок у міжнародному робітничому русі покладалося завдання проведення систематичної роботи, спрямованої на підриив авторитету європейських соціал-демократів, реалізації стратегії завоювання профспілкових галузевих виробничих інтернаціоналів і створення загального об'єднання. Окремим напрямом міжнародних зв'язків профспілок була участь у галузевих Інтернаціоналах. Деструктивна позиція комуністів, у контексті якої мусили діяти й представники України, урешті-решт завдала значної шкоди, сприяючи приходу до влади правоталітарних і авторитарних режимів.

Використання громадських організацій із метою вирішення комплексу зовнішньополітичних завдань і передусім підготовки до світової революції вважалось більшовицьким керівництвом стратегічним пріоритетом, оскільки безпосередня участь державних органів була небажаною й менш ефективною. Потрібно було діяти так, щоб принаймні формально радянську державу не можна було звинуватити у втручанні у внутрішні справи інших країн. Тому такі завдання вирішувалися за допомогою Комуністичного інтернаціоналу, створеного 1919 р. у Москві, і низки сателітних громадських організацій. Сам Комінтерн розглядався як своєрідний штаб, а радянська держава – як база для поширення революційного руху на решту світу, передусім на країни Європи.

Із метою здійснення насильницького переходу до комунізму у світовому масштабі більшовицькі лідери залучали до реалізації власних завдань, здавалося б, зовсім непридатні для цього об'єднання, керуючись при цьому ленінськими настановами щодо необхідності завоювання робітничого руху (а отже, усіх його організаційних відгалужень) зсередини, шляхом невпинної пропаганди ліво-радикальних ідей і відсторонення поміркованого керівництва, у такий спосіб розколюючи їх, завдаючи цим організаціям значної шкоди. Це стосувалося, зокрема, руху прихильників вивчення та поширення штучної мови есперанто, який виник наприкінці XIX ст. з ініціативи варшавського лікаря А. Земенгофа. У розпал громадянської війни, мріючи про те, щоб вона перекинулася на решту світу, один із комуністів-есперантистів П. Керженцев в опублікованій у «Вістях ВЦВК» статті наполягав, що перша у світі Соціалістична Республіка має всі підстави для підтримки процесу поширення міжнародної мови й не лише може, але й зобов'язана в ім'я проповідуваних нею ідеалів узяти на себе ініціативу її впровадження до всіх галузей життя, «звернувшись до решти народів із закликem іти за нею» [1, с. 16–17].

Сподіваючись на швидку появу «Міжнародної радянської республіки», базованої на ідеалах пролетарського інтернаціоналізму та керованої «світовою комуністичною партією» (Комінтерном), більшовики значну увагу приділили й пошуку інтернаціональної мови. Для цього, здавалося б, ідеально підходила есперанто. Поєднуючи її із завданнями світової революції, А. Іодко, один із ідеологів руху, пояснював це таким чином. Оскільки економічні зв'язки народів світу вже давно виявили потребу в міжнародній мові, то тепер, на його думку, потрібна була лише «світова

комуністична революція, яка повністю реалізує цю потребу». Узгоджуючи питання розвитку мови з марксистською концепцією історії, він твердив, що оскільки вона у своїй основі має працю, то залежно від зміни виробничих і соціально-трудових відносин у суспільстві відповідним чином має змінюватися й мова. А оскільки вона відіграє не лише роль звичайного засобу зв'язку, а водночас відображає ще й ідеологію певного суспільства, то й зміни мови відстають від соціально-економічних змін (як і надбудова від базису). Отже, на думку А. Іодка, як і зміни політичної системи, зміна мови, наражаючись на спротив консервативної частини суспільства, може відбутися лише шляхом насильницьких реформ чи революцій [5, с. 6].

Завдяки наявності можливостей використання руху у власних цілях на II конгресі Комінтерну (1920 р.) була організована окрема комісія для вивчення питання щодо можливості використання в революційній боротьбі міжнародної мови. Втручання ідеологічно заангажованих структур цілком закономірно призвело до розпаду раніше єдиного есперанто – руху, об'єднаного в Універсальну есперанто-асоціацію (далі – УЕА), очолювану Інтернаціональним центральним комітетом (далі – ІЦК) і Постійною Радою представників національних товариств у Женеві. На противагу цій організації 1920 р. створюється Міжнародна наднаціональна асоціація (Sennaciesca Asocio Tutmonde або просто SAT). Остання мала три центральних органи: адміністрацію в Лейпцигу, Виконавчий комітет у Парижі та редакцію журналу асоціації «Sennaciesca Reveo» в Москві. Обидві організації вели між собою боротьбу. На початку 1927 р. «буржуазна» УЕА мала значно більше своїх представників в усьому світі (1593 міста в 69 країнах, тоді як SAT – лише 758 в 35 країнах). Серед 35 національних есперанто-організацій лише 10 входили до складу SAT, решта залишалася в УЕА. Єдиним органом, де зберігалось (хоч і суперечливе) співробітництво обох організацій, був Есперантський лінгвістичний комітет, який спостерігав за розвитком мови й руху. Він налічував 110 осіб, що репрезентували 24 країни (зокрема три представники від СРСР) [3, с. 22–23; 7, с. 21]. Намагаючись зміцнити свій вплив в есперантистському русі, більшовицькі лідери Комінтерну провели низку резолюцій у підконтрольних міжнародних організаціях. На третьому з'їзді Спортінтерну в Москві (1924 р.) було прийняте рішення про застосування есперанто, у грудні того самого року аналогічне рішення було при-

йняте Виконкомом МОДРу [7, с. 8]. Варто зазначити, що під тиском Комінтерну до середини 1927 р. за офіційну мову есперанто визнавали МОДР, Червоний Селінтерн, Міжробдоп, Міжнародне бюро виховання, Міжнародна спілка транспортників, Фінський робітничий спортсоюз, Червоний Хрест, Інтернаціонал учителів, Міжнародне товариство вивчення полярних країн і низка інших [3, с. 22–23; 7, с. 21].

Розвивався рух есперантистів і в підрадянській Україні. Уже 1920 р. при Головному управлінні політичної освіти УСРР було організовано секцію есперанто, що мала на меті «всебічно сприяти поширенню серед трудящих України знання есперанто та його застосуванню». На III з'їзді есперантистів у Петрограді вона увійшла до утвореної Спілки есперантистів радянських країн, пізніше перейменовану на Спілку есперантистів радянських республік (СЕРР) [1, с. 16–17].

Радикалізм і тотальна ідеологізація більшовицького есперанто-руху вилилася в низку перешкод для здійснення закордонних контактів українських есперантистів, особливо під час безпосередньої участі радянських делегацій у міжнародних з'їздах і конференціях. І якщо спочатку такі заходи бойкотувалися СЕРР, то пізніше на заваді ставала влада країн, де проводилися заходи. У 1924 р., вважаючи, що відсутність делегації СЕРР означатиме характеристику XVII Всесоюзного конгресу есперантистів як «не міжнародного, а виключно буржуазних і капіталістичних країн», ЦК радянської Спілки есперантистів вирішив протестувати проти проведення з'їзду в Швейцарії, намагаючись використати такий хід із метою тиску на уряд останньої [7, с. 8]. Улітку 1925 р. Міністерство закордонних справ Австрії відмовило у візах радянській делегації на відвідування у Відні V з'їзду SAT. Згодом відмова у візах використовувалася й під час наступних з'їздів товариства [10, с. 42]. Стикнувшись із такими перешкодами, більшовицьке керівництво вирішило провести VI з'їзд SAT на підконтрольній йому території відразу ж після III Всесоюзного з'їзду СЕРР у серпні 1926 р. [13, с. 12].

Слід зазначити, що українська секція СЕРР розвивалася досить нерівномірно. Це було пов'язано зі ставленням місцевих партійних і державних органів. Поширення міжнародної мови часто здійснювалося адміністративними заходами. Іноді траплялися й випадки протидії з боку посадовців. У с. Опішня Полтавського округу гурток есперантистів чисельністю 25 осіб був змушений припинити свої заняття, «оскільки вивчення есперанто

не було передбачено робочим планом школи», при якій він функціонував. Тому інспектор окружного відділу освіти не дав згоди на продовження його діяльності. Натомість в Умані, де мова була підтримана місцевим керівництвом, справи йшли значно успішніше, а есперантисти навіть почали видання власної газети «Unua paso». Українським складним було й матеріальне становище есперантистів в Україні; про це, зокрема, свідчить замітка в «Радянському есперантисті» за 1925 р. У ній ідеться про те, що навіть центральні органи республіканської організації в Харкові не мали «приміщення, де можна зібратися, у зв'язку з чим велася виключно організаційна робота та пошук джерел фінансування». З огляду на такий стан справ у багатьох містах республіки діяльність спілок була прив'язана до державних установ. Так, в Одесі, наприклад, курси проводилися при фінвідділі губернії [8, с. 14–15]. Лише із середини 1925 р. ситуація стала змінюватися. Це було пов'язано з тим, що місцеві відділи Народного комісаріату освіти почали надавати рухові фінансову підтримку, що супроводжувалася організаційною перебудовою есперантистських товариств.

Важливим імпульсом у справі використання есперантистів України для досягнення міжнародних завдань компартійного режиму стали рішення II з'їзду СЕРР, що відбувся в липні 1925 р. в Москві. Виступаючи на ньому, представник Всеукраїнського комітету С. Канцелярський відзначив, що питання підпорядкування есперанто стратегічним завданням комуністів набуває нового значення в контексті підготовки до світової революції, яка неодмінно відбудеться, хоч і «не завтра». За його твердженням, до того часу необхідно було подумати про підготовку свідомості західноєвропейських робітників, «оточених брехнею буржуазних газет», і задовольнити їхню «колосальну жагу дізнатися про все, що відбувається в СРСР». У цьому контексті ідеальним посередником він вважав мову есперанто, тому будь-який комуніст має прийти до висновку про необхідність підтримки її поширення, адже вона могла й мала стати незамінною допомогою в здійсненні листування із зарубіжними робітниками. Тому С. Канцелярський пропонував особливу увагу звернути на залучених до організації членів МОДРу, редколегії стінгазет, піонерів, робкорів і «всіх, хто хоче й може безпосередньо переписуватися на мові есперанто з робітниками на Заході» [10, с. 8–9].

У контексті гострої ідеологічної боротьби резолюція з'їзду з агітаційно-пропагандистської

роботи загострювала увагу на тому, що «не слід замовчувати буржуазний, т. зв. нейтральний, есперантський рух»; навпаки, його слід було висвітлювати згідно з ідеологічними постулатами партії, роз'яснюючи його класово-ворожу суть і виховуючи в молодих есперантистах негативне ставлення до буржуазного есперантизму, насамперед до тієї його частини, яка, «прикриваючись нейтралітетом, намагається створити пацифістські ілюзії серед робітників-есперантистів». Вістря непримирності згідно з ідеєю войовничого інтернаціоналізму мало бути спрямоване проти структур Універсальної есперанто-асоціації (UEA). Не менш радикальною була резолюція «Про зв'язки з міжнародними есперантськими організаціями». Вона відзначала, що останнім часом навіть у Наднаціональній асоціації (SAT) спостерігається «виявлення реформістських елементів і течій, що намагаються організаційно переоблаштувати SAT із метою завоювання в ній керівних посад, які все ще залишаються в руках революційних елементів». Щоб зберегти контроль над цією міжнародною організацією, слід було підтримувати її ліве крило, яке «хоче зберегти SAT як таку, що революціонізує есперантські робітничі маси й звільняє їх від шкідливого впливу нейтрального есперантського руху» [10, с. 30–35].

Остаточно перетворившись на зняряддя більшовиків, есперантистський рух почав швидко розростатися. На Харківській радіостанції розпочалися радіопередачі мовою есперанто, а до 1927 р. кількість дійсних членів сягнула 463 особи, які були об'єднані в 135 гуртків (в СРСР у цілому – 2674 та 527 відповідно), «друзів есперанто» (які не володіли мовою) було 253 (714), «слухачів» – 14 364 (48 804). Окрім Всеукраїнського комітету, діяли 6 окружкомів: Дніпропетровський, Кам'янець-Подільський, Київський, Одеський, Шевченківський (Черкаський), Волинський [17, с. 104–106]. Зростання впливу руху в Україні знайшло своє відображення й у зверненні Центрального бюро СЕРР у Харкові, яке очолював С. Канцелярський, до Наркомосу щодо необхідності введення есперанто в школах і на курсах соцвиху [11, с. 16].

Міжнародні зв'язки есперантистів України, за задумом більшовиків, мали полягати в отриманні безпосередньої інформації про стан справ у капіталістичних країнах, де «панувала експлуатація буржуазії», кореспондентами та громадськістю в цілому. Водночас місцеві кореспонденти мали забезпечити адекватне офіційній пропаганді ознайомлення населення західних

держав з «успіхами» соціалістичного будівництва в СРСР. Отже, руху відводилася функція зняряддя інформаційного ідеологічного оброблення громадської думки як серед власних громадян, так і серед населення решти світу. У цілому завдання виконувалося досить успішно. Масштаби есперанто-листування були значними. Лише Бюро міжнародного зв'язку Кам'яньська в останньому кварталі 1926 р. – першому кварталі 1927 р. відіслало за кордон 225 листів і отримало звітти 109, чверть із яких для максимального ефекту була передрукована у вигляді стінгазет [17, с. 88]. Кременчуцькою організацією за 1926 р. було отримано 400 листів із 26 країн світу, та частина з них, що відповідала меті листування, розмішувалася в газетах «Пролетарий», «Комуніст», «Дер Штерн», «Кременчугский рабочий» та ін. Натомість пропагандистські листи, надіслані місцевими есперантистами, друкувалися в зарубіжних газетах «Крі дю пепль» (Ліон), «Новини» (Болгарія), «Нейер Цейтунг» і «Бергарбейтер Штамме» (Німеччина), «Форцерд» (Великобританія) та ін. [16, с. 41]. Бюро зв'язку при міському комітеті СЕРР Дніпропетровська за неповний 1927 р. отримало 80 листів із 17 країн світу. Значна частина з них була зачитана в клубах і «червоних кутках» із метою виявити страшні умови існування робітників Європи, унаслідок чого при окремих кутках виникли осередки міжнародного зв'язку. У Луганську один місцевий есперантист навіть грав у шахи зі своїм німецьким товаришем за допомогою листування [16, с. 47]. Намагаючись упорядкувати оброблення та популяризацію кореспонденції, член українського Центрального бюро СЕРР Є. Спирidonович звернувся до всіх, хто вів листування, із пропозицією надсилати йому отримані листи для розміщення в харківських газетах і журналах (після відповідного оброблення), гарантуючи, що листи, фото й інші матеріали обов'язково повернуть [11, с. 18–19].

Щораз більшу увагу есперанто стали приділяти громадські організації республіки. Про це, зокрема, свідчить прийнята в жовтні 1927 р. постанова Всеукраїнської ради профспілок «Про сприяння розвитку міжнародного робітничого зв'язку есперанто». Чисельність пропагандистської кореспонденції, надісланої есперанто-організаціями, швидко зростала. Лише міська організація Кременчука, очолювана І. Ізгуром, протягом одного 1932 р. надіслала за кордон 13 700 листів. Представники руху, кількість яких упродовж 1930–1933 рр. зросла з 8 до 16 тис., організували Виставки інтернаціонального зв'язку, перша

з яких була проведена в квітні 1927 р. в Києві. У червні 1930 р. відбулася виставка в Харкові, а в жовтні 1932 р. там само пройшла перша Всеукраїнська виставка, на якій було репрезентовано прискіпливо відібрані листи, газети, журнали, фото й інший пропагандистський матеріал, отриманий під час листування [4, с. 55–57].

Для посилення впливу в Наднаціональній асоціації (SAT) було вирішено скористатися загальним вступом до її складу всіх членів радянських есперантистських організацій, що згідно з рішеннями II з'їзду СЕРР ставав обов'язковим. Окрім того, усі радянські есперантисти мали якомога активніше співпрацювати в друкованих органах міжнародного об'єднання, які знаходилися в Москві, використовуючи їх із метою поширення більшовицьких ідей у середовищі зарубіжних членів. У зв'язку із цим в інформаційних бюлетенях СЕРР постійно наголошувалося, що, ставши членом SAT, радянські есперантисти сприятимуть «поширенню ідей радянського та комуністичного руху в середовищі зарубіжного пролетаріату, <...> зміцненню міжнародної революційної солідарності» [15, с. 27]. За словами генерального секретаря ЦК СЕРР Е. Дрезена, усе це мало супроводжуватися «ростом і ущільненням <...> міцного революційного ядра», яке відтіснило б від активного керівництва роботою «есперантистів старий гарт, просякнутий дрібнобуржуазною ідеологією» у самих радянських спілках [6, с. 194]. Головним завданням радянського есперантистського руху відверто була оголошена «всіляка підтримка за допомогою радянського уряду й допомога останньому в реалізації його міжнародних завдань» [6, с. 194].

Хоча керівництво радянської спілки есперантистів і не брало участі в нейтралістському об'єднанні, оскільки воліло проводити з'їзди, присвячені не питанням мови, а її використанню в інтересах революційної боротьби й об'єднання трудящих усього світу, але заради тактичних завдань – руйнування Універсальної есперанто-асоціації (УЕА) – намагалося в той чи інший спосіб зруйнувати її. Коли в липні-серпні 1927 р. у Гданську проходив XIX Міжнародний Конгрес есперантистів, що зібрав 1050 делегатів із 36 країн світу, СЕРР, що традиційно не брав у ньому участі, був репрезентований своїм генеральним секретарем – Е. Дрезеном. Щоправда, формально там він був лише офіційним представником ВТКЗ. Проте це не завадило йому в підсумковій промові закликати «найбільш думаючих нейтральних есперантистів» поставитися спокійно до неминучості розпаду їхнього руху та підтримати своїм

досвідом і знанням робітничий есперантистський рух як «єдиний, що здатен утвердити міжнародну мову в усьому світі». На конгресі він переконував делегатів, що боротьба за міжнародну мову, не пов'язана з якою-небудь класовою ідеєю, втрачає сенс і підґрунтя. Саме таким Е. Дрезен бачив рух буржуазних есперантистів, адже він залишається, по суті, безідейним і вже не здатен надихнути своїх adeptів. Від імені ВТКЗ генеральному секретарю ЦК СЕРР вдалося укласти низку угод з УЕА. По-перше, остання прийняла Всесоюзне товариство культурних зв'язків своїм колективним членом, надавши право користуватися для отримання будь-яких економічних, культурних та інших відомостей послугами своїх представників в обмін на згоду ВТКЗ надавати інформацію із СРСР, достовірність якої було неможливо перевірити. За посередництва ВТКЗ представник СЕРР увійшов до Інтернаціонального центрального комітету (керівного органу асоціації), отримавши в такий спосіб можливість спостерігати за його діяльністю та перешкоджати заходам, спрямованим проти посилення SAT [12, с. 115–116].

В умовах утвердження сталінізму відбуваються зміни у ставленні до SAT, яку починають розглядати як ворожу реформістську організацію. За цих умов українські есперантисти, що активно брали участь у міжнародній діяльності, популяризували її в УСРР, виконуючи рішення з'їздів Спілки есперантистів радянських республік, зазнали переслідувань і репресій. Свідченням стали гасла, якими переповнилися друковані органи руху в СРСР, на кшталт «Зосередимо вогонь на всіх видах есперантського нейтралізму». У статті «Хіба це досягнення» (1931 р.) було гостро розкритиковано «спосіб викладання» на курсах при ВУСПС есперанто відомим діячем української секції проф. Ф. Гольдфедером, його звинуватили в тому, що він займав непримиренну позицію стосовно лінії ЦК СЕРР, явно опортуністичну в питанні щодо SAT та участі у виданні Універсальної асоціації Esperanto-Servo. Через це від ВУК СЕРР вимагали перевірити доцільність доручення Ф. Гольдфедеру «такої відповідальної роботи». Тоді ж було розкритиковано книгу українського автора І. Ізгура як «рідкісну для радянських есперантистів за своєю політичною безпринципністю», його звинуватили в тому, що в книзі він викривив програму SAT, яка в його роботі «перетворюється з опортуністичної на революційну». Не могли йому пробачити й того, що він, усього лише виконуючи рішення проаналізованих вище рішень з'їзду СЕРР, закликав SAT вступити до цієї орга-

нізації [18, с. 34–35]. Українська спілка, а насамперед її активісти, опинилася в скрутній ситуації, зумовленій різким поворотом як у зовнішньо-, так і у внутрішньополітичному курсі, здійсненому сталінським керівництвом ВКП(б), що означав перехід до ще більш утилітарного підходу до громадських організацій.

Висновки. Отже, з метою залучення до реалізації власного стратегічного курсу на світову революцію більшовицьке керівництво використовувало міжнародний спортивний рух і рух прихильників запровадження та вивчення міжнародної мови есперанто. Упродовж свого існування Червоний Спортінтерн діяв як сателіт комуністів. Функціонуючи в системі Спілки есперантистів радянських країн (СЕРР), українські місцеві орга-

нізації активно залучалися до популяризації цієї мови, що визначалася як засіб спілкування майбутнього бездержавного та безкласового суспільства, яке з'явиться після світової революції, і водночас як засіб її підготовки та здійснення за допомогою налагодження безпосереднього контактування між революціонерами та робітниками різних країн. Унаслідок наростання ліворадикальних настроїв у середовищі компартійного керівництва СЕРР і поміркованого – у міжнародній робітничій організації есперантистів SAT перше спрямувало свої зусилля на розкол організації, а після провалу таких спроб – на конфронтацію з міжнародним рухом. Активісти руху в Україні, що не погоджувалися зі змінами курсу більшовиків у зазначеному напрямку, зазнали переслідувань і репресій.

Список літератури:

1. Бюлетень ВОКС. 1927. № 28–29.
2. Бюлетень ВОКС. 1927. № 28–29.
3. Бюлетень ВОКС. 1927. № 36–38.
4. Иваненко В. Интернациональные связи рабочего класса советской Украины (1921–1932 гг.). Днепропетровск, 1989.
5. Иодко А. Революция языка. Советский эсперантист. 1924. № 1. С. 6.
6. Російський державний архів соціально-політичної історії. Ф. 17. Оп. 60. Спр. 833.
7. Советский эсперантист. 1924. № 1.
8. Советский эсперантист. 1925. № 6.
9. Советский эсперантист. 1925. № 7.
10. Советский эсперантист. 1925. № 9–10.
11. Советский эсперантист. 1926–1927. № 1–4.
12. Советский эсперантист. 1927. № 11–12.
13. Советский эсперантист. 1927. № 27.
14. Советский эсперантист. 1927. № 36–38.
15. Советский эсперантист. 1927. № 4.
16. Советский эсперантист. 1927. № 5–6.
17. Советский эсперантист. 1927. № 9–10.
18. Советский эсперантист. 1931. № 5.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ УКРАИНСКИХ ЭСПЕРАНТИСТОВ В МЕЖДУНАРОДНЫХ АКЦИЯХ КОМПАРТИЙНЫХ ОРГАНОВ В 1920-Е ГОДЫ

В статье проанализированы особенности реализации большевицкой политики «всемирной революции» и использование международных связей общественности подсоветской Украины на примере республиканской секции Союза эсперантистов советских республик. Определены основные идеологические основы, которые объясняли для правящей партии и ее лидеров необходимость продолжения процесса распространения пролетарской революции на другие страны Европы, место в этом процессе международных общественных организаций. Отдельно установлены основные направления и способы использования в подрывной революционной работе за границей участников украинского движения эсперантистов.

Ключевые слова: Украинская секция союза эсперантистов, общественная организация, эсперантисты, большевицкая идея.

THE USE OF UKRAINIAN ESPERANTISTS IN INTERNATIONAL ACTIONS OF COMMUNIST PARTY BODIES IN THE 1920S.

The article analyses the features of the implementation of the Bolshevik policy of the “world revolution” and the use of international public relations in Soviet Ukraine on the example of the Republican Section of the Soviet Esperantist Union (SEU). The main ideological principles are determined, which substantiated the necessity for the ruling party and its leaders to continue the process of spreading the proletarian revolution to other European countries and the place in this process of international civil society organizations. Separately, the main directions and methods of involving participants of the Ukrainian Esperanto movement into subversive revolutionary work abroad are identified.

Key words: *Ukrainian section of the Union of esperantists, public organization, esperantists, Bolshevik idea.*